

О.О. Демешок, к.е.н., доц., м.н.с.

ДУ «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку
НАН України», м. Київ**МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПАРАМЕТРИ ТА СТРУКТУРНО-ДИНАМІЧНІ ВИМІРИ
ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ ДЕРЖАВИ**

Здійснено ретроспективну економіко-статистичну оцінку основних макроекономічних показників розвитку промисловості України у цілому та регіональних промислових комплексів зокрема. Охарактеризовано структурно-динамічні трансформації реального сектору економіки та визначено й об'рунтовано можливості щодо розв'язання системно-універсальних проблем у площині забезпечення ефективності його функціонування в ресурсних обмеженнях. Визначено пріоритетні напрями забезпечення результативності управління розвитком добувної промисловості у контексті підвищення рівня енергетичної безпеки України та енергоефективності національного господарства, що можливо здійснити лише за наслідками формування, нарощення та раціоналізації використання стратегічного потенціалу держави, навіть в умовах постійного нагромадження суспільно-політичних загроз і ризиків українському державотворенню. Підтверджено, що регенерація національного господарства й перехід держави та її регіонів до сталого розвитку обумовлюють потребу у нарощенні масштабів розвиненості стратегічного потенціалу промисловості, вихідною детермінантою якого є раціоналізація використання природного газу різного походження.

Ключові слова: реальний сектор економіки держави; макроекономічні, структурно-динамічні та енергоекономічні показники; обсяги енергоспоживання, валова додана вартість (ВДВ).

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах функціонування національного господарства за ресурсних обмежень і постійного нарощення глобалізаційних тенденцій та суспільно-політичних загроз українському державотворенню однією з найважливіших сфер, що дозволяє убезпечити достатній рівень економічної безпеки держави, стає управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості. Необхідно зазначити, що у територіальній, галузевій, технологічній та інноваційній структурах державного регулювання економіки промисловість займає абсолютно лідируючі позиції, тому системне дослідження та науково-практичне осмислення особливостей управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості має відігравати важливу роль, особливо у світлі її технологічної відсталості відносно найближчих європейських партнерів (розкрито і деталізовано автором у [1]).

У цьому контексті засвідчимо таке: перехід до використання в межах загальної системи управління національною промисловістю інноваційно- й когнітивно-інформаційних важелів та регуляторів впливу на сукупні граничні ресурси, резерви і можливості різної природи реального сектору дозволить не лише регенерувати масштаби промислового потенціалу держави, а й наростити випуск наукоємної продукції, здійснити розбудову базових для кожного регіону видів економічної діяльності та підвищити конкурентоздатність промисловості, принаймні, до рівня випуску промислової продукції 2012–2013 рр.

Досвід попередніх наукових здобутків. Вагомий внесок у сучасну теорію і практику економіки й управління національним господарством у цілому та управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості зокрема зробили вітчизняні науковці: О.Алимов, О.Амоша, О.Барановський, З.Варналій, О.Власюк, А.Гальчинський, Ю.Гончаров, В.Геєць, М.Денисенко, М.Єрмошенко, В.Мунтіян, Ю.Харазішвілі, В.Шевчук, В.Шлемко, а також і зарубіжні вчені – Л.Абалкін, С.Дойл, Є.Олейников, В.Сенчагов, В.Тамбовцев, В.Паньков та інші. Разом із тим, результати вивчення та узагальнення досягнень сучасної економічної думки засвідчують таке: залишається низка науково-прикладних проблем, які не отримали належного висвітлення та розв'язання, уповільнюючи збалансоване відтворення і ефективність діяльності внутрішнього середовища функціонування національної економіки, що унеможливорює пришвидшення її інтеграції у світовий простір провідних країн.

Метою статті є об'єктивізація економіко-статистичних вимірів функціонування реального сектору економіки України у ретроспективному періоді (2008–2014 рр.), визначення основних закономірностей трансформації його внутрішнього середовища під тиском постійного нарощення суспільно-політичних загроз українському державотворенню задля об'рунтування пріоритетних напрямів локалізації зусиль у контексті забезпечення переходу держави та її регіонів до сталого розвитку.

Викладення результатів дослідження. Однією з важливих передумов до відновлення стабільного економічного зростання є забезпечення національної безпеки держави, однією з провідних складових якої є політична її компонента [2, 3]. За умов відносно стабільного стану останньої протягом попередніх політичних циклів і забезпечувалося рівноважне функціонування економіки, хоча необхідно підкреслити поступове зменшення темпів загальноекономічного розвитку реального сектору. Проте внаслідок політичного переформатування, що обумовлене кардинальною перебудовою регіональної політичної системи держави (у 2013–2015 рр.), відбувся суттєвий спад у межах реального сектору економіки та руйнування умов його функціонування у площині забезпечення переходу держави до сталого розвитку (свідчення наведено у табл. 1). З огляду на дані (табл. 1), варто вказати на ознаки поступового винищення промислового виробництва. Так, зокрема, у 2014 р., порівняно з 2013 р.: а) падіння обсягів випуску промислової продукції, за попередніми даними Державної служби статистики України, становило майже 16,3 %; б) зменшення обсягів ВДВ по промисловості – на 21,5 %.

Таблиця 1

Макроекономічні показники ефективності функціонування промисловості України та її базових видів економічної діяльності у 2008–2014 рр. (у фактичних цінах)

Макроекономічні показники	Ретроспективний період, роки						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014*
Основні макроекономічні показники промисловості							
Випуск промисловістю, млрд грн., з них	920,85	792,47	1033,19	1267,42	1323,59	1350,13	1130,70
Добувна	91,55	78,49	117,71	154,93	168,06	165,96	130,48
Переробна (разом із випуском продукції іншими видами економічної діяльності)	751,620	628,23	812,07	977,46	1007,68	1042,22	860,81
Виробництво електроенергії, газу, води	77,69	85,75	103,32	135,03	147,85	143,94	139,41
ВДВ по промисловості, млрд грн., з них	256,90	224,52	276,28	319,60	321,63	344,68	271,45
Добувна	54,34	40,68	65,55	87,078	83,20	82,99	68,05
Переробна	164,74	141,88	158,48	166,38	184,94	173,94	152,02
Виробництво електроенергії, газу, води	28,80	31,81	34,98	45,01	47,86	48,34	39,12
Інші види економічної діяльності промисловості	9,03	10,16	17,27	21,13	25,63	39,71	12,26
Інноваційно-інвестиційна діяльність у промисловості України							
Впровадження нових технологічних процесів, од.	1647,0	1893,0	2043,0	2510,0	2188,0	1576,0	1369,0
Капітальні інвестиції, млрд грн.	233,08	151,78	189,06	259,93	293,69	267,73	223,70
Інноваційні витрати, млрд грн.	12,00	7,95	8,05	14,33	11,48	9,56	9,14

Джерело: репрезентовано та систематизовано у табличному вигляді автором за даними Державної служби статистики України [4–6].

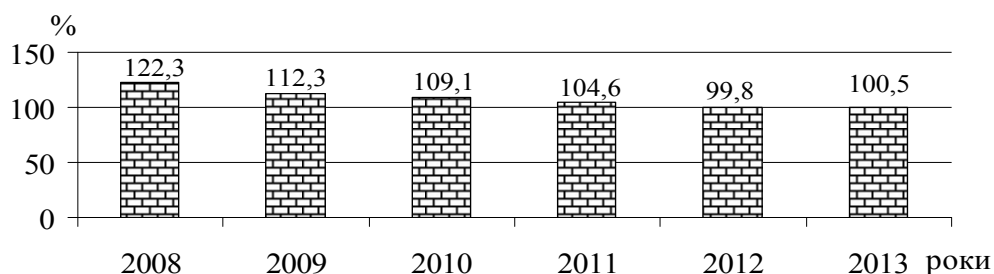
Примітки: *попередні дані Державної служби статистики України [4]

Зміна пріоритетів у контексті інтеграційного вибору на асоціацію з Європейським Союзом (ЄС) поставила перед реальним сектором економіки важливе і термінове завдання з модернізації та

реструктуризації виробництв. Зауважимо, що модернізація виробництва була необхідною за будь-якого вибору, однак за умов, з одного боку, побудови тісних зв'язків з регіональним технологічним лідером (ЄС) та вимушеним розривом міжгалузевих і міжрегіональних зв'язків із РФ, необхідність трансформації національної економіки постала відносно швидко та надзвичайно гостро (у 2013–2015 рр.). Також, зважаючи на людські, природні та інші ресурси, які наразі є доступними для розробки в Україні, в нашій державі за ефективного й активного проведення програми реформування та налагодження процесів щодо забезпечення стійкості функціонування раціональної структури економіки (РСЕ), є можливість швидкої регенерації та зростання не лише реального сектору економіки у більшості регіонів, але й підвищення рівня життя населення [7]. Отже, виходячи з зазначеного вище, одним із першочергових завдань для системи управління розвитку промисловості є реструктуризація реального сектору економіки та формування достатніх масштабів розвиненості його стратегічного потенціалу на інноваційній основі.

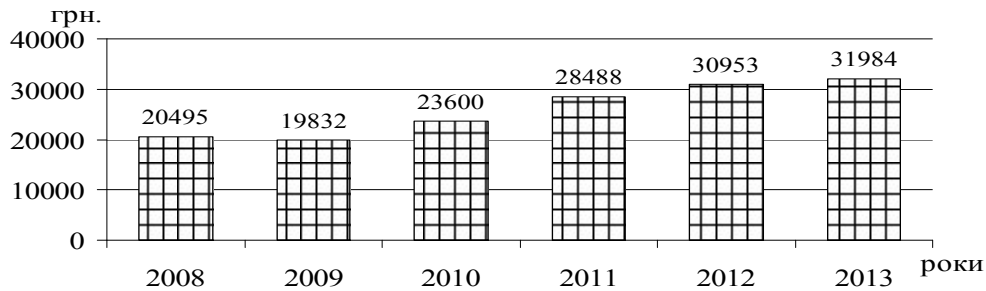
При цьому доцільним є використання детермінант інноваційної економіки як економічної доктрини, що визначає загальноприйняті положення теорії економіки та управління національним господарством за врахуванням можливості інкорпорації руху знань, технологій, підприємництва та інновацій до моделі управління розвитком стратегічного потенціалу, а не як незалежної сили, важелів та регуляторів, які практично не схильні до сприйняття політичних зрушень, що мають місце в державі [8]. Оскільки економіка інноваційного типу має бути заснована на двох фундаментальних принципах: головною метою економічної політики є стимулювання й нарощення продуктивності завдяки розбудові наукоємних секторів; забезпечення стійкості та збалансованості функціонування реального сектору економіки є можливим лише у разі нарощення, трансляції та повного освоєння як стратегічного потенціалу промисловості (СПП), так і її інноваційного потенціалу.

Останнє стає можливим лише у разі оперативного реагування суб'єктів, які опікуються питаннями формування стратегічного потенціалу промисловості, на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищі функціонування національного господарства. Відтак, досліджуючи економіко-статистичні параметри розвитку промисловості у 2008–2014 рр. (табл. 1), можна виділити незначне їхнє коливання протягом останніх років. Однак простежуються три неоднакові періоди при перманентному падінні індексу споживчих цін на продукцію та послуги із 2008 до 2012 р. і його зростанні у 2013 р. (рис. 1) та поступовому зростанні у 2008–2013 рр. обсягів ВВП на душу населення (рис. 2). А саме із: а) значним «провалом» (відхиленням від усталеної динаміки) у 2009 р., що обумовлено деструктивним впливом на економіку України світової фінансово-економічної кризи; б) виходом на достатній рівень загальноекономічної динаміки у 2013 р.; в) початком суттєвого спаду у національному господарстві у 2014 р. Звідси, простежуючи динаміку випуску промислової продукції, кількісних значень ВДВ по промисловості, можна встановити об'єктивні причини спаду у 2009 р. Так, зокрема, можна підтвердити, що обсяг випуску продукції промисловістю впав із 920,8 (у 2008 р.) до 792,4 млрд грн. (у 2009 р.). Найбільше (табл. 1) впали значення показника переробної промисловості, а саме на 17,0 %. Однак вже у 2010 р. цей показник в цілому по промисловості України перевершив докризовий і становив – 1009,28 млрд грн. Подібна ситуація виникла також і щодо обсягів валової доданої вартості промисловості.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

Рис. 1. Динаміка змін індексу споживчих цін на товари та послуги у 2008–2013 рр. (% до грудня попереднього року)

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

Рис. 2. Показники динаміки обсягів ВВП у розрахунку на душу населення України у 2008–2013 рр.

Так, зокрема, можна підтвердити, що обсяг ВДВ впав із 256,9 (у 2008 р.) до 224,5 млрд грн. (у 2009 р.) (тобто, майже на 13,0 %). Однак найбільше падіння за ВДВ показала вже добувна промисловість (на рівні 25,0 %). Варто зауважити, що в обох кризових ситуаціях щодо розвитку подій такий вид економічної діяльності, як виробництво електроенергії щорічно збільшував випуск своєї продукції приблизно на 10,0 %. Щодо іншого періоду розвитку національної промисловості, то зазначимо таке: із 2013 р. стають очевидними ознаки початку поступового нарощення економічної кризи. Так, зокрема, випуск промислової продукції у 2014 р. суттєво скоротився (на 219,4 млрд грн.), що є наслідком синхронного накопичення низки негативних факторів – політичної та економічної природи, військових дій у промислових центрах України (Донецькій та Луганській областях). Отже, фактичне падіння обсягів промислового виробництва з 2011 до 2014 р. (у післякризовий період) становило 136,72 млрд грн. Причому, знову, як і під час кризи 2008–2009 рр., найбільше падіння відбулося саме у сфері добувної промисловості (на рівні 17,4 % у 2014 р., порівняно з 2013 р.). Проте засвідчимо: відмінністю нинішньої економічної кризи є суттєве падіння обсягів виробництва електроенергії (у 2014 р., порівняно з 2012 р., практично на 5,8 % – саме цей показник був відносно стабільним за інших рівних умов функціонування реального сектору).

З іншого боку, вказана негативна динаміка є зрозумілою, оскільки вона обумовлена наслідками суспільно-політичної кризи і проведення антитерористичної операції (АТО) на сході України (там зосереджена значна частина не лише енергетичного та енергогенеруючого сектору, але й добувної промисловості, що є базовою й фундаментальною). Поряд із вказаним вище, необхідно визнати і надзвичайно високий ступінь зношеності основних виробничих засобів промисловості України, що досяг у 2013 р. рівня 77,3–82,7 % (рис. 3).

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Рис. 3. Ступінь зношеності основних виробничих засобів промисловості України у 2003–2013 рр.

Досить цікавою, на думку автора дослідження, ситуація склалась із динамікою впровадження нових технологічних процесів у промисловості. Так, наприклад, протягом 2008–2011 рр. відбувалося поступове стабільне зростання кількості впроваджених процесів. Однак вже у 2012 р. відбулося різке падіння на 13,0 %, а наступного, 2013 р., падіння становило ще більше значення – а саме 28,0 %. Також спостерігаємо падіння у 2012 р. обсягу загальних інноваційних витрат на рівні 2,8 млрд грн. (тобто, майже 20,0 %), що пояснюється загальними нестабільними світовими цінами на металопродукцію та зниженням цього показника у 2013 р. на рівні 17,0 % з початком затяжної суспільно-політичної та економічної криз в Україні.

У цьому контексті необхідно визнати: здійснений автором економіко-статистичний аналіз дозволяє підтвердити, що суттєве скорочення обсягів випуску промислової продукції у 2013–2014 рр. відбулося ще через існування низки об'єктивних причин, серед яких (крім військово-економічних проблем і ресурсних обмежень): а) несприятлива для вітчизняних виробників кон'юнктура світових товарних ринків, що зумовила слабкий зовнішній попит та зниження цін на основну вітчизняну експортну продукцію (зокрема, у чорній та кольоровій металургії, машинобудуванні та хімічній промисловості); б) високі ціни на імпортовану сировину для окремих видів економічної діяльності (особливо зростання цін на природний газ і нафту); в) демаркетингові умови, що виникли за наслідками реалізації комплексу заходів, які впроваджені РФ для захисту власного ринку; г) низка політично умотивованих дискримінаційних дій щодо українських експортерів як з боку країн ЄС, так і РФ; д) суттєве скорочення інвестиційної активності вітчизняних промислових підприємств та їхня збитковість. Узагальнюючи результати обстеження загальноекономічної динаміки реального сектору економіки за регіонами держави (табл. 2), можна підтвердити нагальну потребу у системному дослідженні й оцінюванні сучасних енергоекономічних параметрів розвитку реального сектору економіки. Оскільки як і масштаби розвиненості стратегічного потенціалу промисловості, так і рівень її економічної безпеки визначається енергетичною забезпеченістю галузей і виробництв, а також рівнем енергоефективності їхнього функціонування. Відповідно до цього засвідчимо, що протягом останніх років (2008–2014 рр.) в Україні зменшувалися обсяги видобутку нафти (при виснаженості родовищ на 85,0–90,0 %), а якість сировини суттєво знижувалася.

Критичний рівень інвестицій у процеси модернізації паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) є причиною наявності застарілих і неефективних технологій для переробки нафти (хоча нафтопереробні заводи не належать державі, тому вона не має можливості на них впливати [10, с. 24]). Поряд із наведеними свідченнями (табл. 2), необхідно врахувати задля об'єктивного визначення масштабів розвиненості СПП і виміри результативності функціонування вітчизняної як добувної промисловості в цілому, так і вугільної промисловості зокрема, для якої характерна низька продуктивність видобутку і генерації (табл. 3) та висока собівартість енергії (різного походження) і, відповідно, низькі рівні рентабельності виробництва, ефективності інвестиційної діяльності, реалізації процесів модернізації та технологічного оновлення. Оскільки більшість підприємств ПЕК України є дотаційними і низькорентабельними, які не здатні здійснити кардинальну реструктуризацію своєї виробничої та технологічної бази, зазначене обумовлює (у т. ч. і у зв'язку з надзвичайним рівнем зношеності їх основних виробничих засобів (ОВЗ)) суттєве техногенне навантаження на навколишнє природне середовище (НПС) регіональних соціально-економічних систем і низькі рівні енергоефективності функціонування національного господарства в цілому. Як видно з даних (табл. 3), у 2013 р. суттєво скоротилися обсяги видобутку природного газу (порівняно з 2008 р. майже на 10,0 млн. т. н. е., тобто, на 27,0 %). Зазначене, у першу чергу, пов'язане з певним рівнем виснаженості розвіданих нафтогазових родовищ на території України та відсутністю дієвої програми геологорозвідувальних робіт (ГРР) і, відповідно, відсутністю прямого бюджетного фінансування ГРР (що складає мізерну частку). Наразі пряма участь системи державного управління у геологічних дослідженнях (виконання робіт та їхнє бюджетне фінансування) в межах ПЕК зазвичай обмежується стадією загально-геологічного вивчення надр (тобто, проведенням так званих регіональних геологічних досліджень (РГД)). При цьому варто визнати, що державні геологічні служби та об'єднання здійснюють відповідні розробки силами своїх виробничих підрозділів, що входять до їхнього складу та/або розміщують замовлення щодо РГД у наукових організаціях і недержавних геологорозвідувальних підприємствах. Проте варто враховувати і те, що за оцінками фахівців, вітчизняні поклади природного газу є достатніми для забезпечення споживання в Україні у повному обсязі, але потребують локалізації фінансованих витрат задля активного провадження ГРР і РГД на газонасних територіях у регіонах держави [10, с. 23].

Таблиця 2

Основні макроекономічні виміри та рейтингові оцінки результатів функціонування промисловості в регіонах держави у 2013 р.
(порівняно з відповідним періодом 2012 р.)

Регіони держави / області	Загальне рейтингове місце	Економічний розвиток	I. Економічний розвиток								Інвестиційна та інноваційна діяльність	II. Інвестиційна та інноваційна діяльність							
			1. Індекс промислової продукції, % до 2012 р.		2. Обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одиницю населення, грн.		3. Темп зростання (зменшення) обсягу експорту товарів, % до 2012 р.		4. Коефіцієнт покриття експортом імпорту			5. Темп зростання (зменшення) обсягу капітальних інвестицій, % до 2012 р.		6. Обсяг капітальних інвестицій (крім інвестицій із державного бюджету) у розрахунку на одиницю населення нарастаючим підсумком, грн.		7. Темп зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій, % до обсягів на початок 2013 р.		8. Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одиницю населення нарастаючим підсумком, дол. США	
	місце	місце	%	місце	грн.	місце	%	місце		місце	місце	%	місце	грн.	місце	%	місце	дол.	місце
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
АР Крим	2	21	98,5	18	2690,4	19	162,2	3	0,46	25	5	107,9	15	8606,9	2	100,3	12–13	750,2	4
Вінницька	5	4	110,3	3	3091,6	14	113,5	10	1,60	8	21	100,9	20	2920,3	15	100,6	10	153,8	21
Волинська	14	11	102,5	10–11	2382,7	22	83,4	20	0,49	23	14	121,4	6	2933,3	14	98,9	22–23	345,1	14
Дніпропетровська	3	6	98,6	17	15186,3	1	99,7	12	2,00	5	3	93,9	21	5999,0	4	103,2	7	2629,2	1
Донецька	4	20	90,8	22	11917,2	2	87,9	18	3,61	2	7	112,4	11	5961,8	5	100,3	12–13	731,3	5
Житомирська	20	8	115,5	1	2868,5	16	115,1	9	1,57	9	20	110,1	13	1919,4	25	99,8	17	284,5	16
Закарпатська	18	7	101,8	12	1700,2	23	98,2	13	0,68	20	25	81,4	25	1958,3	24	99,7	18	324,2	15
Запорізька	12	12	99,9	15	9945,8	4	88,4	17	1,92	6	11	101,6	19	3273,1	11	103,4	5	654,0	9
Івано-Франківська	23	9	90,3	23	3692,0	11	46,0	25	0,96	17	16	114,2	9–10	3455,4	9	98,0	24	457,2	11
Київська	9	5	99,1	16	5554,2	7	115,4	8	0,47	24	2	118,2	7	11080,0	1	100,1	14–15	1070,6	2
Кіровоградська	21	2	113,5	2	3303,1	13	332,7	1	7,03	1	10	122,0	4	4253,0	8	102,7	8	107,3	23
Луганська	6	25	88,6	24	7752,2	5	61,6	24	2,05	4	12	123,6	3	3186,1	12	100,0	16	371,0	12
Львівська	19	23	93,1	19	2857,0	17	92,9	16	0,53	22	22	86,8	24	3060,5	13	99,1	20–21	646,1	10
Миколаївська	10	19	102,5	10–11	4691,7	9	77,5	22	1,44	12	17	102,3	17	3370,6	10	101,9	9	212,3	19
Одеська	1	15	102,6	8–9	2715,7	18	206,7	2	0,67	21	4	153,5	1	5471,2	6	100,1	14–15	685,2	8

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Полтавська	7	3	100,1	14	10311,4	3	87,5	19	2,75	3	1	143,3	2	6708,0	3	106,7	3	687,0	7
Рівненська	8	17	105,4	4	3527,2	12	95,5	15	1,69	7	23	105,5	16	2172,2	21	97,3	25	251,9	17
Сумська	25	14	102,6	8–9	4217,2	10	72,8	23	1,17	15	9	101,7	18	2233,9	20	109,3	2	368,6	13
Тернопільська	17	18	104,5	6	1651,3	24	145,9	4	1,41	14	18	121,7	5	2845,0	16	98,9	22–23	59,1	25
Харківська	11	24	91,4	21	5444,8	8	96,0	14	0,91	18	8	114,2	9–10	4719,1	7	100,4	11	798,6	3
Херсонська	24	13	101,7	13	2432,7	21	125,0	6	1,55	10	24	87,9	23	2018,3	23	99,1	20–21	223,0	18
Хмельницька	15	10	92,2	20	2677,7	20	135,7	5	1,42	13	19	92,8	22	2427,0	18	104,4	4	165,0	20
Черкаська	13	1	104,6	5	5714,7	6	83,2	21	1,52	11	13	118,0	8	2508,7	17	99,4	19	691,2	6
Чернівецька	22	16	103,2	7	1165,3	25	104,4	11	0,87	19	15	111,8	12	2244,4	19	103,3	6	73,5	24
Чернігівська	16	22	88,3	25	2926,9	15	122,1	7	1,15	16	6	108,0	14	2138,9	22	112,6	1	110,1	22

Джерело: узагальнено і систематизовано автором статті за свідченнями, що наведені в офіційному економіко-статистичному джерелі [9]

Таблиця 3

Динаміка обсягів виробництва та кінцевого споживання енергоресурсів
в Україні у 2008–2013 рр. (млн. т. н. е)

Види енергоресурсів	Виробництво різних видів ПЕР						Кінцеве споживання ПЕР					
	рік											
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Вугілля й торф	37,64	34,96	33,72	40,35	40,26	40,66	10,81	7,93	8,37	9,41	9,61	8,670
Сира нафта	4,35	3,98	3,59	3,41	3,42	3,17	-	0,10	0,10	0,10	0,10	0,10
Нафтопродукти	-	-	-	-	-	-	13,21	11,59	12,23	12,24	12,15	11,28
Природний газ	16,12	1,515	15,43	15,53	15,40	16,02	34,15	25,60	28,40	29,19	26,61	24,93
Атомна енергія	23,57	21,77	23,39	23,67	23,63	21,85	-	-	-	-	-	-
Гідро-електроенергія	1,00	1,03	1,13	0,94	0,90	1,19	-	-	-	-	-	-
Вітрова, сонячна енергія	0,04	0,04	0,04	0,01	0,05	0,10	-	-	-	-	-	-
Біопаливо та відходи	1,59	1,45	1,46	1,58	1,57	1,92	1,21	1,01	0,98	1,04	1,03	1,12
Електроенергія	-	-	-	-	-	-	11,61	10,26	11,53	12,02	11,84	11,83
Теплоенергія	-	-	-	-	-	1,00	12,31	11,16	12,48	11,95	11,87	11,70
Усього	84,26	79,34	78,71	85,49	85,25	85,92	83,28	67,56	74,01	75,85	73,11	69,56

Джерело: систематизовано за даними Державної служби статистики України та результатами аналітичних розробок Національного інституту стратегічних досліджень при Президентів України [9–12]

Об'єктивізацію комплексу різних за природою проблем, які обумовлюють: а) помірковане провадження виробничо-господарської діяльності у сфері нафто- і газовидобутку та її обмеження лише регіональними геологічними дослідженнями загального характеру; б) безсистемну розвідку нафто- і газоносних родовищ лише недержавними видобувними компаніями (тобто, здійснення робіт із пошуку та попередньої глибинної розвідки); в) обмеження діяльності із нафтогазової інженерії спеціалізованих геологорозвідувальних об'єднань деталізовано дослідниками у [13, с. 8–29; 14], де визначено наступну тріаду проблемних площин, яку репрезентовано і систематизовано автором (табл. 4).

З огляду на існування та постійне накопичення проблем (табл. 4) інформаційно-методичного, організаційно-економічного та нормативно-правового характеру, можна пояснити економічну деструктивну динаміку (2008–2013 рр.) базовими макроекономічними показниками добувної промисловості України (табл. 5, стовп. 7). Її дані дозволяють пересвідчитись, що індекс виробництва продукції добувної промисловості є вищим, ніж по промисловості у цілому, проте, не за усередненими значеннями. І, відповідно, рентабельність її функціонування є вищою, ніж по реальному сектору економіки у цілому (табл. 5).

Зазначене дозволяє стверджувати, що рівень динамічної стійкості функціонування добувної промисловості наразі і відповідно її СП є вищим за кількісним значенням, ніж по промисловості України в цілому. Вказане вище автором можна підтвердити і економіко-статистичними даними (табл. 6) (їх деталізовано автором у [20]). Відповідно до цього, підтвердимо: хоча питома вага інноваційно активних підприємств добувної промисловості (2008–2013 рр.) на рівні 6,8 % (табл. 6), а питома вага витрат на інновації у добувній промисловості в інвестиціях в її основний капітал досягає лише 2,5 %, однак її частка ВДВ у галузевій структурі РСЕ України наразі дорівнює більш ніж 20,0 % (найвища у 2013 р. – 28,1 %).

Таблиця 4

Визначення комплексу пріоритетних проблем забезпечення результативності управління розвитком добувної промисловості України

Тріада базових проблем видобувної промисловості		
інформаційно-методичні	організаційно-економічні	нормативно-правові
<p>Геологічна інформація, що отримана та вироблена на стадії виконання РГД, є суспільним товаром, однак, таким, що не може ефективно вироблятися на ринках. Такого роду товари (послуги) реально надаються недержавними компаніями (має приватний характер), а ін. варто презентувати за ринковими цінами. Однак вона потрібна, передусім, економічним суб'єктам, які використовують її у процесі розробки родовищ та видобутку ПЕР. Потрібно забезпечити: а) безпосередню участь у їхньому виробництві системи державного управління; б) державне фінансування; в) діяльність із метою вільного доступу інформації усім користувачам безкоштовно/за цінами, що не перевищують витрат, пов'язаних із його зберіганням, тиражуванням і поширенням</p> <p>Крім загального геологічного вивчення надр, державні геологічні служби мають виконувати функції щодо: а) збору, зберігання, обробки і надання геологічної інформації (яка отримується ними та ін. організаціями); б) розробки та виробництва та/або фінансування виробництва; в) збору і зберігання ін. інформації (екологічної, про стан водних ресурсів, земну поверхню, техногенні процеси); г) видачі ліцензій, укладення угод із суб'єктами, які збираються вести ГРР; д) контролю за дотриманням гірничого законодавства</p>	<p>Діяльність у сфері провадження ГРР пов'язана зі значними ризиками, а оскільки отримувана геологорозвідувальна інформація певною мірою є суспільним товаром, то система державного регулювання розвитку РСЕ має:</p> <p>а) стимулювати її виробництво і забезпечувати вільний доступ до геологічної інформації різних суб'єктів соціально-економічних відносин;</p> <p>б) розширити доступ до ліцензій і спростити умови задля ведення геологічної розвідки силами й коштами недержавних компаній та приватних осіб. Вони повинні мати можливість отримання прибутків від ГРР, оскільки:</p> <p>- сама по собі геологічна інформація про наявність у межах ділянки запасів, що придатні до експлуатації, мало коштує за відсутності прав на їхню розробку;</p> <p>- економічний суб'єкт, який інвестує у ГРР, має отримати права на розробку відкритих і розвіданих запасів, а також можливість вільної передачі цих прав спільно з геологічною інформацією іншим суб'єктам економічної діяльності за погодженими цінами.</p> <p>Для стимулювання ГРР використовується: а) пришвидшена амортизація витрат (до одноразового списання на витрати по видобутку корисних копалин); б) інвестиційні пільги спеціалізованим компаніям, що ведуть ГРР на свій ризик (визнано у [13, с. 141–144; 14]). Фінансуються державні геологічні установи з коштів державних бюджетів, зазвичай із загального фонду. Щодо власне геологорозвідувальних робіт, то вони, за рідкісними винятками, здійснюються приватними інвесторами [15–17]</p>	<p>У зв'язку з тим, що існують суттєві інвестиційні ризики у ГРР, а отримана за їхньою реалізацією інформація може використовуватися іншими корелянтами, то ймовірним є сформування позитивних умов, за якими суб'єкти управління можуть забезпечити стимулювання ГРР і РГД шляхом використання різних податкових пільг і спеціальних положень.</p> <p>Так, зокрема:</p> <p>а) якщо ГРР не принесла позитивних результатів (тобто встановлено, що подальша розвідка і видобуток корисних копалин на цьому родовищі є недоцільними), то суб'єкт господарювання зазвичай не може продати геологічну інформацію іншим суб'єктам і отримати відповідні прибутки;</p> <p>б) якщо суб'єкт ГРР впродовж певного часу не використав і права на родовище, і отриману геологічну інформацію, то зазвичай втрачає ці права і зобов'язаний передати інформацію державі з тим, щоб її можна було надавати іншим користувачам.</p> <p>Відтак задля стимулювання/перейняття відповідних ризиків компаніям, які проводили ГРР, що не принесла позитивних результатів, дозволяється списувати витрати, пов'язані з її проведенням, на зменшення оподаткованого прибутку від інших гірничих проектів та видів господарської діяльності. Як свідчить досвід діяльності державних геологічних служб різних країн світу, їхні функції у XXI ст. змінилися. Якщо раніше вони тією чи іншою мірою брали участь у ГРР, то зараз практично її не ведуть (у зв'язку з тим, що у більшості країн надра є достатньо вивченими, дослідницька діяльність вважається неефективною).</p> <p>У перелік їхніх завдань входить лише те, що не можуть виконати приватні інвестори [15–17]</p>
<p>Відтак першочергове право на подальше використання нафтових і газових родовищ у більшості країн надається тим, які їх відкрили/розвідали [18, 19]. Вони: а) отримують право на подальшу розвідку і видобуток корисних копалин на цій ділянці; б) можуть продати права спільно з отриманою геологічною інформацією про запаси будь-якій іншій фізичній/юридичній особі; в) і лише тоді, якщо суб'єкт, який інвестував у розвідку, впродовж певного терміну не скористався своїми правами, вони можуть бути передані ін. особам. При такому порядку ведення геологічних досліджень і здійснення ГРР немає підстав для того, щоб стягувати з учасників гірничої діяльності плату за їхнє ведення за рахунок державного бюджету (формально стягувалася в Україні до 2011 р. і продовжує дотепер)</p>		

Джерело: систематизовано автором дослідження за даними, що наведені [13–19]

Таблиця 5

Основні макроекономічні виміри ефективності та результативності функціонування добувної промисловості України у 2008–2013 рр.

Макроекономічні показники добувної промисловості України	Ретроспективний період, роки						Середнє значення
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Індекс виробництва продукції видобувної промисловості, %	102,6	95,7	89,4	103,7	107,2	101,9	102,0
у т. ч. видобуток паливно-енергетичних корисних копалин	97,4	100,3	94,3	96,9	108,4	103,5	101,3
видобуток корисних копалин, окрім ПЕР	109,6	90,1	82,8	114,3	105,7	99,7	103,4
Індекс промислового виробництва у цілому, %	107,6	94,8	78,1	111,2	107,6	98,2	102,6
Питома вага реалізованої продукції добувної промисловості у загальній кількості промислової продукції, %	7,9	9,4	8,3	10,0	11,0	10,5	8,9
Операційні витрати на один. реаліз. продукції добувної промисловості, коп./грн.	90,0	78,7	102,6	83,0	74,1	н/д	89,8
у т. ч. видобуток паливно-енергетичних корисних копалин	105,3	99,0	120,6	102,7	91,5	н/д	102,8
видобуток корисних копалин, окрім ПЕР	98,7	58,5	81,3	63,9	56,3	н/д	77,9
Операційні витрати на один. реалізованої продукції промисловості у цілому, коп./грн.	93,7	93,4	97,1	96,0	95,0	н/д	94,8
Інвестиції в основний капітал добувної промисловості, млрд грн.	12,14	16,77	13,92	15,69	24,29	31,55	14,19
у т. ч. видобуток паливно-енергетичних корисних копалин	8,58	10,99	10,27	11,63	16,60	23,29	10,21
видобуток корисних копалин, окрім ПЕР	3,56	5,78	3,65	4,06	7,69	8,27	3,99
Частка інвестицій в основний капітал добувної промисловості в інвестиціях промисловості у цілому, %	18,90	21,90	24,10	28,20	27,30	30,60	23,90
Питома вага ВДВ добувної промисловості у ВДВ промисловості у цілому, %	16,00	21,90	19,00	25,30	29,20	28,10	19,80
Рентабельність операційної діяльності добувної промисловості, %	11,40	23,50	4,20	14,80	17,30	14,70	12,10
Рентабельність операційної діяльності промисловості у цілому, %	5,80	4,90	1,70	3,50	4,70	3,30	4,30

Джерело: сформовано, обраховано і систематизовано у табличному вигляді автором даного дослідження за свідченнями, що наведені у науково-прикладних і економіко-статистичних джерелах [11, 21–25]

Таблиця 6

Базові показники інноваційно-інвестиційної діяльності добувної промисловості України у 2008–2013 рр.

Макроекономічні показники добувної промисловості України	Ретроспективний період, роки						Усереднене значення
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Питома вага підприємств добувної промисловості, що ведуть інноваційну діяльність, до загальної кількості підприємств у добувній промисловості, %	5,9	5,5	6,5	8,6	7,5	6,5	6,8
Витрати на інновації у добувній промисловості, млн. грн.	262,3	461,5	248,1	991,2	645,0	744,1	558,7
Частка коштів підприємств у загальному обсязі фінансування інноваційної діяльності у добувній промисловості, %	43,9	83,2	87,7	95,1	77,6	83,1	78,4
Питома вага витрат на інновації у добувній промисловості в інвестиціях в її основний	1,6	3,3	1,6	4,1	2,0	2,5	2,5

Макроекономічні показники добувної промисловості України	Ретроспективний період, роки						Усереднене значення
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
капітал, %							

Джерело: сформовано, обраховано і систематизовано у табличному вигляді автором даного дослідження за свідченнями, що наведені у науково-прикладних і економіко-статистичних джерелах [11, 21–25]

Звідси, враховуючи частку добувної промисловості (за обсягами ВДВ, обчисленої у фактичних цінах) у галузевій структурі національної промисловості, можна признати її наразі (у 2013 р. – 24,1 %) базовою та такою, що суттєво забезпечує стійкість функціонування реального сектору економіки та досягнення достатнього рівня енергетичної безпеки в сучасних умовах функціонування національного господарства. Поряд із вказаним видом економічної діяльності, до технологічної структури ПЕК України інкорпоровано і підприємства, які належать до виробництва електроенергії, газу та води (у 2013 р. у фактичних цінах за обсягами ВДВ у загальній структурі цей вид діяльності займає 14,1 %). І тому, підтвердимо той факт, що саме локалізація зусиль на темпах розвитку цих двох фундаментальних базових видів економічної діяльності України (оскільки у загальній сумі за обсягами ВДВ двох видів економічної діяльності в межах реального сектору економіки у фактичних цінах становили у 2013 р. 38,2 %) є пріоритетним виробничо-господарським, організаційно-економічним та системно-універсальним завданням для суб'єктів державного управління.

Однак, враховуючи обсяги випуску промислової продукції в межах ПЕК держави та реального сектору у цілому, що перераховані у порівняльних цінах 2013 р., варто зауважити наступне: а) за обсягами випуску промислової продукції галузі ПЕК, в цілому, у структурі промисловості складають (за урахування перерахунку у порівняльних цінах 2013 р.) у 2008–2013 рр. в межах 22,9–23,9 %; б) за обсягами ВДВ підприємства, що належать до ПЕК, мали (у 2008–2013 рр.) частку в межах 38,2–44,2 %; в) варто зважати на суттєву суспільно-політичну, соціальну й економічну роль процесів забезпечення збалансованості функціонування галузей ПЕК України для сучасного державотворення, що дають майже 50,0 % ВДВ та 25,0 % обсягу промислової продукції (тобто, рентабельність їхньої виробничо-господарської діяльності 200,0 %); г) необхідно враховувати і кількісну зміну частки ВДВ промисловості у загальній структурі ВВП (2008–2013 рр.) у контексті забезпечення надійності функціонування національного господарства в цілому. Так, зокрема, частка ВДВ промисловості України: а) була найвищою у 2008 р. (32,2 %); б) суттєво знизилася у 2009 р. (28,2 %); в) найнижчою вона стала у 2012 р. (21,3 %), генеруючи тим самим деструктивні тенденції в межах реального сектору економіки держави, які і відбулися у 2013–2015 рр. Тому вважаємо, що існує нагальна потреба обов'язкового врахування частки обсягів ВДВ:

а) реальний сектор економіки (РСЕ) у цілому, у загальному обсязі ВВП країни (і, відповідно, для здійснення рунтованого аналізу, слід передбачити структурні її зміни як у ретроспективному періоді, так і у прогнозному). Однак, як відомо з тверджень, що зазначені у [26–28], її значення для кожної з держав світу, за урахуванням рівня технологічної підготовки виробництва (ТПВ) до провадження новачій, може різнитися, хоча, за іншими макроекономічними показниками функціонування промисловості, економіка певної країни може мати ознаки, за якими буде належати до груп «країн-лідерів» або ж «помірних інноваторів». Так можливим є і обернене ранжування країн, економічна система яких є відстаючою чи на перехідному етапі (табл. 7). За урахуванням значень частки ВДВ промисловості, у 2013 р. Україна прирівнюється до Угорщини, однак остання має відмінну від нашої держави галузеву структуру. Більшою мірою структура реального сектору Німеччини відповідає українській, тому варто зважати на кількісні значення останньої – 23,8 % (табл. 7) задля об рунтування орієнтирів загальноекономічного розвитку економіки;

б) ПЕК України у загальній структурі ВВП держави. Наразі, з огляду на авторські розрахунки, у структурі ВВП України функціонування підприємств ПЕК дозволяє отримати обсяги ВДВ, що знаходяться (2008–2013 рр.) в межах 9,1–11,8 % (найнижче значення структурно-динамічного виміру засвідчено у 2009 р., а найвище – у 2012 р., що становить 11,8 %). Однак низька технологічна оснащеність підприємств ПЕК держави і високий рівень зношеності їхніх ОБЗ призвели до критичних енерговитрат як при їхньому транспортуванні, так і при розподіленні за базовими видами економічної діяльності національного господарства (макроекономічні показники функціонування ПЕК станом на 2013 р. наведено у таблиці 8).

Таблиця 7

Частка валової доданої вартості промисловості у загальній структурі ВВП окремих країн світу у 2013 р., %

Країна світу	Частка ВДВ промисловості у ВВП держави	Країна світу	Частка ВДВ промисловості у ВВП держави
Азербайджан	55,4	Польща	24,5
Норвегія	35,6	Німеччина	23,8
Казахстан	34,6	Австрія	22,3
Білорусь	30,2	Литва	22,1
Чехія	29,4	Швейцарія	21,2
Румунія	29,2	Швеція	20,9
РФ	28,2	Італія	19,3
Угорщина	27,4	Іспанія	15,8
Україна*	27,1	Молодова	15,5
Узбекистан	26,3	Англія	15,4
Словаччина	25,9	Греція	15,3

Джерело: узагальнено та систематизовано автором дослідження за свідченнями, що вказані у міжнародних статистичних порівняннях [29–33].

Примітка: *обчислено автором

Таблиця 8

Частка обсягів енергоспоживання в Україні за видами економічної діяльності та за категоріями енергоспоживачів у 2013 р., %

Споживачі енергетичних ресурсів	Види енергоресурсів						
	вугілля й торф	сира нафта	нафтопродукти	природний газ	біопаливо та відходи	електроенергія	теплоенергія
Промисловість	85,6	-	9,1	17,5	3,4	42,6	33,8
Транспорт	0,1	-	72,5	9,2	3,9	6,3	-
Побутовий сектор	8,4	-	0,3	54,2	89,1	30,1	39,8
Торгівля та послуги	1,3	-	0,8	2,3	2,2	18,1	24
Сільське господарство	0,1	-	12,4	0,8	1,4	2,9	2,4
Неенергетичне використання	4,5	100	4,9	16	-	-	-
Усього споживання енергоресурсів	100,0	100,0	100,0	100,0	99,9	100,0	100,0
Частка певного виду енергетичного ресурсу у загальному обсязі енергоспоживання, %	12,5	-	16,2	35,9	1,6	17,0	16,8

Джерело: складено та систематизовано автором за даними Державної служби статистики України

Висновки. Відтак підтвердімо, що найбільшим висновком щодо забезпечення процесів регенерації національного господарства, а також переходу до сталого розвитку держави та її

регіонів, існує потреба у нарощенні масштабів розвиненості стратегічного потенціалу промисловості, що можливо здійснити лише за рахунок раціоналізації використання природного газу різного походження. Крім зазначеного, варто визнати і те, що, наразі особливо гостро проблема підвищення енергоефективності існує на підприємствах промислової та комунальної теплоенергетики, де в схемах централізованого тепlopостачання втрати при виробництві (наприклад, на котельнях) сягають аж 22,0 %, а при транспортуванні теплової енергії – до 25,0 %. Хоча найбільші перевитрати/втрати природного газу при виробництві теплоенергії, що використовується енергоспоживачем, допускаються на рівні 30,0 %. Тому розроблення, удосконалення і пошук дієвих механізмів стратегічного управління розвитком сукупністю граничних ресурсів, резервів і можливостей реального сектору економіки України стає фундаментальним науково-прикладним завданням для державних і регіональних корелянтів, які опікуються проблемами забезпечення надійності та збалансованості функціонування національної економічної системи.

Список використаної літератури:

1. Демешок О.О. Проектування механізму управління забезпеченням економічної безпеки функціонування суб'єктів господарювання реального сектору економіки України та об'єкту критерію його ефективності (пп. 2.1.) / О.О. Демешок, В.В. Микитенко // Формування адаптивної системи забезпечення енергоефективності функціонування суб'єктів господарювання реального сектору економіки України : монографія ; за заг. ред. д.е.н., проф., члена-кореспондента НАПН України І.М. Грищенко, д.е.н., проф. І.А. Ігнат'євої. – К. : Кафедра, 2012. – 304 с. – С. 99–111.
2. Про основи національної безпеки України : Закон від 19.06.2003 964-IV] / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
3. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон від 05.03.1998 183/98-ВР / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Статистичний збірник «Україна у цифрах 2013» // Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Статистична база даних реалізації промислової політики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.esco-ecosys.narod.ru>.
7. Кластери в економіці України : монографія / А.М. Асаул, Н.М. Коваленко, Р.В. Кузьменко та ін. ; за наук. ред. д.е.н., проф. М.П. Войнаренко. – Хмельницький : ХНУ МОН України ; ФОП Мельник А.А., 2014. – 1085 с.
8. Ляшенко В.І. Україна XXI: неоіндустріальна держава або «крах проекту»? : монографія / В.І. Ляшенко, Є.В. Котов. – К. : Інститут економіки промисловості НАН України, 2015. – 196 с.
9. Рейтингові оцінки за макроекономічними показниками областей України у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.gov.ua/%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F/%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0>.
10. Виклики для енергетичної безпеки України: сучасний стан – 2011 : науково-аналітична записка / Міжнародний центр перспективних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://icps.com.ua/pub/files/58/24/Energy_Strategy_UKR.pdf.
11. Електронний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
12. Модернізація системи державної підтримки суб'єктів господарювання в Україні : аналітична записка. – К. : НІСД при Президентові України, 2013. – 128 с.
13. Веткин А.С. Мировой опыт налогообложения и правового регулирования горной деятельности : монографія / А.С. Веткин, Н.В. Жикаляк. – Донецк : Інститут економіки промисловості, 2011. – 236 с.

14. *Жикаляк Н.В.* Государственное регулирование рентных отношений в горной промышленности Украины : монография / *Н.В. Жикаляк*. – Донецк : Институт экономики промышленности, 2013. – 548 с.
15. *Варава Л.Н.* Стратегическое управление горнодобывающими предприятиями : монография / *Л.Н. Варава*. – Донецк : Институт экономики промышленности, 2007. – 356 с.
16. Finance, Mining and Sustainability Conference / United Nations Environment Program Mining Department, World Bank Group Mining Minerals and Sustainable Development Project. – Washington : DC, 2005. – 27 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unep.fr/shared/publications/pdf/WEBx0117xPA-FinanceMining.pdf>.
17. Forum of the European Geological Surveys Directors // Annual Business Meeting of the IUGS/IAGC and FOREGS Working Groups. – Workshop summary, 14–17 November. – Athens, 2007. – 127 p.
18. *Бавин В.В.* Анализ коррупции в системе налоговых отношений в Украине / *В.В. Бавин* // Економіка промисловості : науково-практичний журнал. – 2011. – 2/3. – С. 34–44.
19. *Бастіда Е.М.* Гірниче законодавство і політика / *Е.М. Бастіда* // Надрокористування у країнах Європи і Америки : монографія / *Е.М. Бастіда, Б.І. Малюк, О.Б. Бобров, М.Д. Красножон*. – К. : Географіка, 2007. – 351 с. – С. 111–120.
20. *Демешок О.О.* Аналіз результативності функціонування енергетичної та зовнішньоекономічної підсистем у промисловості (пп. 4.3.) / *О.О. Демешок* / Формування адаптивної системи забезпечення енергоефективності функціонування суб'єктів господарювання реального сектору економіки України : монографія / *І.А. Ігнат'єва, В.В. Микитенко, І.С. Гращенко та ін.* ; за заг. ред. д.е.н., проф., члена-кореспондента НАПН України *І.М. Грищенко*, д.е.н., проф. *І.А. Ігнат'євої*. – К. : Кафедра, 2012. – 304 с. – С. 249–273.
21. Стан фінансування наукової і науково-технічної діяльності в Україні : науково-аналітична записка / Матеріали слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти від 13.03.2013 р. – К. : ВРУ, 2013. – 615 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=56356&cat_id=54447.
22. Структурні перетворення в Україні: передумови модернізації економіки: аналітична доповідь / *А.П. Павлюк, Д.С. Покришка, Я.В. Белінська та ін.* ; під заг. ред. *Я.А. Жаліла*. – К. : Національний інститут стратегічних дослідження при Президентові України, 2013. – 104 с.
23. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : статистичний збірник. – К. : Державна служба статистики України, 2014. – 314 с.
24. *Мазур І.М.* Організаційно-економічний механізм забезпечення енергетичної безпеки національної економіки : монографія / *І.М. Мазур*. – Івано-Франківськ : НАІР, 2014. – 648 с.
25. *Мазур І.М.* Енергоефективність національної економіки як основа енергетичної безпеки / *І.М. Мазур*. – Дружківка. – 2014. – Вип. 3. – С. 20–26.
26. *Шнипко О.С.* Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем: регіональний аспект / *О.С. Шнипко*. – К. : енеза, 2006. – 288 с.
27. *Маргасова В.Г.* Економічна політика забезпечення стійкості економіки України в системі міжнародної економічної безпеки / *В.Г. Маргасова* // Вісник Чернігівського держ. технол. ун-ту : збір. наук. пр. – 2014. – 3 (76). – С. 124–134.
28. *Маргасова В.Г.* Формування системи стратегічного забезпечення стійкості національної економіки / *В.Г. Маргасова* // Держава та регіон : науково-практичний журнал. – 2014. – 6. – С. 78–84.
29. World Economic Forum. The Global Competitiveness Report 2012–2013 // Центр гуманітарних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gtmarket.ru/news/2013/09/05/4949>.
30. Экономико-статистическая база данных – 2013 // World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2014-2015/economies/#indexId=GCI&economy=UKR>.

31. Економіко-статистичний аналіз – Україна–2013 : інформаційно-аналітичний центр [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infolight.org.ua/content/geografiya-ta-dinamika-vvp-za-pks-na-dushu-naselennya-misce-ukrayini-2013>.
32. INSEAD. The Global Innovation Index 2012, 2013 // Центр гуманитарних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://gtmarket.ru/ratings/global-innovation-index/info>.
33. Індекс технологічної готовності 2013 / World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/issues/global-information-technology/the-great-transformation/network-readiness-index>.

ДЕМЕШОК Ольга Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, молодший науковий співробітник, докторант відділу стратегічного потенціалу сталого розвитку Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України».

Наукові інтереси:

- управління забезпеченням економічної безпеки промисловості;
- управління розвитком стратегічного потенціалу промисловості;
- макроекономічне регулювання розвитку промисловості України.

Стаття надійшла до редакції 28.09.2015.